

crkva u svijetu

POVIJESNI PRILOG

POD ZAŠTITOM SV. VLAHA

(u povodu tisuće obljetnice)

Ivo Gugić

Mala dubrovačka republika nije nikada imala — niti je željela imati — imperijalističkih i militarističkih težnja. Njezina zastava nije nosila izvezene figure grabežljivih ptica ili zvijeri. Ona je bila bijela s blagim likom starca, sveca, biskupa i mučenika. Bijela — da očituje miroljubive nakane Republike, koja je uvijek nastojala sa svakim živjeti u miru i dobrim odnosima. Lik starca, sveca — biskupa i mučenika izražava put kojim je Dubrovnik išao k slavi i veličini. U tom liku stari su Dubrovčani gledali idealne crte razboritosti, jakosti, pravednosti i ustrajnosti.

Razboritost je davala smjer dubrovačkoj diplomaciji, koja je tako vješto vodila državno kormilo, da je odolijevala burama i olujama i sretno se kroz punih 13 stoljeća provlačila između Scylle i Haribde političkih sila i neprijatelja. Ta diplomacija se očito nadahljivala hrvatskim — kršćanskim duhom i likom sv. Vlahu. Na početku svih trgovačkih ugovora od 13. stoljeća unaprijed stalno se ponavlja formula: »U ime Boga i sv. Vlahu«. Lik sv. Vlahu ucrtan je i na starim matrikulama pomorskih kapetana, koje se i danas u Gružu i Lapadu u pomorskim kućama brižno čuvaju.

Vrline pravednosti i ustrajnosti koje su blistale iz svečeva lika vodile su Dubrovčane do velikog ugleda, slave i društvenog blagostanja. Kao grad s malom okolicom i škrtom zemljom koja nije mogla pružati ni najnužnije za život pučanstva, Dubrovnik je po svom geografskom položaju bio od svog postanka upućen na more i pomorstvo, na obrt i trgovinu.

Dubrovački obrt, osobito suknarski, bio je tako poznat da je francuski kralj Karlo IX (1560—1574) zamolio dubrovačku vladu da mu pošalje nekoliko radnika koji će u Francuskoj osnovati tvornice poput onih u Dubrovniku. Dubrovčani su to učinili i taj obrt u Francuskoj toliko razvili, da je kralj sve Dubrovčane nadario francuskim građanskim pravom.

Trgovina, koju je republika razvila na kopnu i na moru, postala je posebno vrelom blagostanja, koje je onda građanima omogućilo visoku izobrazbu, procvat književnosti i umjetnosti. Mi smo danas ponosni na tu duhovnu kulturu koja je nikla u našem narodu i na našem tlu. Sve to možemo zahvaliti duhovnoj i političkoj slobodi naših starih Dubrovčana koji su se napajali na izvorima kršćanskog duha i kršćanske misli.

Republika je posebnim ugovorom prokrčila put svojoj trgovini po prostranom Bizantskom carstvu još u vrijeme dinastija Komnena i Paleologa, a žive trgovačke veze stalno je održavala i sa slavenskim narodima na Balkanu. Tako g. 1186. sklapa ugovor s Nemanjom, g. 1189. s Bosnom za Kulina bana, g. 1252. s bugarskim carem Mihajlom Arsenom. Ona osigurava slobodu trgovanja u zemljama hrvatsko-ugarske krune, koje se tu dobro razvija osobito od vremena kad je stupila pod pokroviteljstvo hrvatsko-ugarskih kraljeva. Čim se u Evropi saznalo za Osmanlije, Republika im šalje svoje poslanike da i u njihovu carstvu osigura mjesto svojoj trgovini. Poslije, nakon prodora Turaka na Balkan i u Podunavlje, dubrovački se trgovci slobodno kreću po njihovu carstvu i posvuda jačaju njihove trgovačke kolonije.

Početkom XV stoljeća dubrovačko pomorstvo dobiva još jači zamah. Njegove trgovačke lađe plove po Jadranskom, Jonskom, Sredozemnom i Crnom moru. Dubrovačka mornarica pod zastavom sv. Vlaha sudjeluje u svim važnijim zgodama na moru.

Glavni proizvodi, što su se iz Dubrovnika izvozili po suhu bili su: sô, vunene i pamučne tkanine, a po moru: zlato, srebro i olovo, koje su vadili u rudnicima u Srebrenici, Janjevu, Kratovu, Novom Brdu, Olovu, Kreševu, Fojnici i drugdje, te koža, vosak, platno, vuna, loj, mast i živo blago, koje su im pružala tržišta u Bosni i Srbiji. Morem su dovodili i prodavali u unutrašnjost ulje, voće, kavu, šećer, posuđe, žito, slanu ribu i ostalo.

Stari su Dubrovčani bili nadasve mornari i trgovci. Imali su i svoje kolonije i svoja predstavništva u mnogim zemljama. Dubrovačke kolonije kao središta trgovine bila su: u Carigradu, Drinopolju, Sofiji, No-reštu, Solunu, Sarajevu i Olovu — za Balkan; u Brusi i Smirni za Malu Aziju; Aleksandriji i Kairu za Egipat, za gornju Italiju u Mlecima i Genovi, sa srednju u Firenzi i Anconi, a za donju u Messini i Siracusi. Svaka kolonija imala je svoga konsula, svoju crkvu s grobljem, bolnicu i — bar za Balkan — svoj vlastiti trgovački sud gdje se sudilo u trgovačkom poslu Dubrovčanima po dubrovačkom zakonu »U ime Boga i svetoga Vlaha«.

Poslije otkrića Amerike i pomorskog puta oko rta Dobre Nade dubrovački brodovi pod zastavom sv. Vlaha plove do Amerike, Perua i Indijskog oceana.

Tako razgranata trgovina i pomorstvo donijeli su Dubrovniku golemo bogatstvo koje je vrlo utjecalo na izobrazbu i književnost, kao i na razvoj karitativnih ustanova: osnutak bolnice Domus Christi, zalagaonica

i Blagog djela čija je glavnica bila narasla do 6.000.000 dukata; s kamatama od 800.000 dukata trebalo je davati opskrbu siromasima i miraz djevojkama za udaju.

Da se vidi do kolikog su blagostanja došli svojim poštenim radom dubrovački trgovci i pomorci dosta se sjetiti Ivana Lukarića i Mihe Pracata. Prvi tješi ugarsko-hrvatskoga kralja Sigismunda (1368—1437), kad je u nevolji došao u Dubrovnik i daje preko 900.000 dukata, a kralj mu za uzdarje odvede sa sobom sinove Matu, Peru i Franu i postavi ih za banove Hrvatske i Slavonije. Pracat uz druge ostavštine Republici ostavlja 100.000 dukata, što s kamatama raste na milijune. Novac je bio položen na banku u Genovi, pa kad francuski general Massena (1756—1817) zauze taj grad, prisvojio je za svoju vladu taj silni novac.

Treba posebno istaknuti vjeru i kršćansku svijest i kulturu starih Dubrovčana. Toliko bogatstvo stečeno pod zastavom sv. Vlaha nije stare Dubrovčane promijenilo ni moralno iskvarilo, kao što ih ni teškoće, pred kojima nisu predali, ni nesreće koje su svladavali, nisu navele da izgube ustrajnost, bez koje nema uspjeha. Bogatstvo ih nije oslabilo ni u vjeri ni u radu. Oni po svojim kolonijama uzdrže crkve i svećenike, a po povratku doma ne bi se razlijenili, nego bi, ili u knjizi i znanosti, ili u vrtu i na baštini nalazili najbolju zabavu i posao. Bogatstvo ih nije potaklo na lakomost i izrabljivanje. U njih je vrijedila zadana riječ. U njih su s mnogo pouzdanja tražili i nalazili utočište mnogi bjegunci iz susjednih zemalja i tu živjeli u sigurnosti. Osobna sigurnost u Dubrovniku bila je poslovična. Kad bi čovjeka zatekla noć — pripovijedaju kronike — a gradska vrata bila zatvorena, mogao je on slobodno mirno spavati s kesom novaca na putu ili pred gradskim vratima čekajući dok svane dan i otvore se vrata, a da ga ne bi nitko ni prstom taknuo, a kamo li orobio.

Na zastavi sv. Vlaha čitali su stari Dubrovčani povijest svoga grada i Vlahove obrane. Ona je u njima hranila ljubav za slobodom, i to slobodom koju nisu prodavali ni za kakvo blago, kao što se čita na natpisu postavljenom na Lovrijencu: Non bene pro toto libertas venditur auro. Ona ih je poticala da se više brinu za grad, nego za svoje privatne potrebe, ulijevala im pouzdanje, odvažnost, vjeru i hrabrost.

Zahvaljujući upravo tom radišnom i slobodarskom duhu starog Dubrovnika, mi danas baštinimo visoku kulturu, umjetnost i književnost, koja nas stavlja uz bok najrazvijenijih kulturnih naroda.